

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående fridlysningen av vissa djurslag.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 12, av herrar *Lövgren* och *Jacobson* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att upphäva den nu gällande fridlysningen av björn, lo och örn eller, om detta anses såsom en alltför radikal åtgärd, i vart fall tillerkänna renskötande lappar rätt att döda alla de rovdjur som äro till hinders för deras näring.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden över motionen från domänstyrelsen och länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Domänstyrelsen har vid sitt utlåtande fogat ett uttalande av rikets samtliga överjägmästare. Länsstyrelserna ha bifogat yttranden av lappfogdarna i länen, länsstyrelsen i Jämtlands län därjämte yttranden av jaktvårdskonsulenten i länet och överjägmästaren i Mellersta Norrlands distrikt samt länsstyrelsen i Västerbottens län yttrande av länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Härjämte har yttrande inkommit från Svenska naturskyddsföreningen, som av utskottet beretts tillfälle därtill.

Till ledning vid bedömandet av den i motionen avhandlade frågan vill utskottet lämna följande redogörelse.

Med undantag för de fyra djurarter som ifrågavarande motion åsyftar, nämligen björn, lo, havsörn och kungsörn, falla bestämmelserna angående fridlysning av vissa djur och djurslag helt under Kungl. Maj:ts lagstiftning. Beträffande de nämnda djurarterna har det allmänna intresset av deras skyddande mot utrotning ansetts vara så stort, att man genom stadganden i lag sökt minska frestelserna att överträda fridlysningsbestämmelserna eller att utnyttja eventuella luckor i desamma.

Tidigare bestämmelser m. m.

I syfte att skydda björnstammen inom riket intogs i 1912 års lag om rätt till jakt i 7 § en bestämmelse, varigenom rätten att döda björn å sådan oavvittrad mark som ej blivit anvisad till lapparnas uteslutande begagnande

gjordes beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Redan tidigare hade björnen fridlysts å nationalparkerna genom bestämmelse i 1909 års lag om dylika parker.

Vid 1927 års riksdag genomfördes vissa ändringar i 12 och 16 §§ i 1912 års lag om rätt till jakt innebärande att dödad eller fångad björn eller lo ävensom dylikt djur som påträffades såsom fallvilt, d. v. s. dött, skulle tillfalla kronan, där ej Kungl. Maj:t annorledes förordnade. Vid samma riksdag antogs vidare sådan ändring i förberörda lag om nationalparker, att å dylika parker lodjuret fick samma skydd som tidigare björnen. I den år 1927 utfärdade jaktstadgan meddelades härefter förbud mot jakt efter björn å kronomark utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Samtidigt blevo örnen och lodjuret tillfälligt fridlysta å all mark samt infördes regler om ersättning för skada av björn och lo å tamdjur.

Redan vid 1928 års riksdag väcktes motion i syfte att i viss mån rubba på grundvalarna för nämnda skyddslagstiftning såvitt anginge björnen. I motionen hemställdes, förutom om viss ändring i lagen om nationalparker enligt lydelsen efter nyssberörda ändring år 1927, jämväl om sådant tillägg till 2 § i 1927 års jaktstadga, att renvårdande lapp skulle tilläggas rätt att utan särskilt tillstånd för tryggande av sin näring döda björn.

I sitt över berörda motion avgivna utlåtande, nr 34, som utmynnade i en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande i anslutning till motionen av ändrade bestämmelser rörande rätt att döda björn, anförde jordbruksutskottet bland annat följande:

Från att ursprungligen hava tillhört den kategori skadliga djur, beträffande vilka den mest vittgående rätt till jakt är medgiven, har björnen — med hänsyn till att djurartens totala utrotning i vårt land icke ansetts önskvärd — under senare tider fått en alltmera skyddad ställning. Då vid förslidet års riksdag vissa jämkningar föreslogos i jaktlagstiftningen, avseende, bland annat, ökat sådant skydd, kunde utskottet icke heller finna annat, än att den då förebragta utredningen syntes motivera sådana åtgärder. Det kan emellertid icke förnekas, att de upplysningar, som nu lämnas i motionen och de över densamma avgivna yttrandena, delvis ställa frågan i en annan belysning. Vid frågans behandling förslidet år torde å ena sidan behovet av fredning för björnstammen något väl starkt framhållits och å andra sidan lapparnas intresse av att kunna skydda sig för björnens skadegörelse å renarna knappast tillräckligt beaktats. Det vill nämligen synas, som om tidigare vidtagna inskränkningar i rätten till björnjakt redan haft den verkan, att björnstammen på de senaste åren något tilltagit i antal och utbredning. Och upplysningarna om björnens skadegörelse å renarna torde utvisa, att denna ingalunda är av oväsentlig betydelse. Härvidlag är visserligen att märka, att ersättning av statsmedel i vissa fall utgår för dylik skada, men det torde också vara riktigt, att svårigheter för lapparna föreligga, då det gäller att pretera den bevisning, som erfordras för ersättnings utbekommande. Med hänsyn till berörda omständigheter har utskottet kommit till den uppfattningen, att åtgärder böra vidtagas för att bättre tillgodose lapparnas berättigade intresse i berörda hänseende. Såsom framgår av förestående redogörelse infördes förslidet år en bestämmelse i jakträttslagen, att dödad eller fångad björn skulle tillfalla kronan. Då denna bestämmelse gäller även för lapparnas del, torde enligt utskottets mening redan däri ligga tillräcklig ga-

ranti mot att dessa skulle komma att idka björnjakt i större utsträckning än som kräves för att skydda renarna. Vid sådant förhållande synes det knappast innebära någon risk att låta de övriga restriktionerna beträffande dödade av björn bortfalla i den utsträckning motionärerna föreslagit.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1928, nr 211, anhöll riksdagen under återopande av jordbruksutskottets omförmälda utlåtande om utarbetande av ändrade bestämmelser i ämnet.

I en till 1933 års riksdag avlåten proposition, nr 10, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva, dels att även i fall, där björn å annan mark än kronan tillhörig förorsakade skada å tamdjur, vilka för betning finge dit inkomma, och skadan icke vore att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada skulle ersättas av statsverket, dels ock att renvårdande lapp finge utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige ägde jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

Jordbruksutskottet, dit propositionen hänvisades, hemställde i däröver avgivet utlåtande, nr 65, att riksdagen måtte bifalla propositionen. I en vid utlåtaudet fogad reservation yrkade fyra av utskottets ledamöter, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla dels att det i propositionen framställda förslaget angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn icke föranlett någon erinran från riksdagens sida, dels ock att riksdagen funnit det i propositionen framlagda förslaget, i vad rörde utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn, icke böra genomföras.

Vid frågans behandling i kamrarna stannade dessa i olika beslut, i det att första kammaren biföll reservationen, medan andra kammaren biträdde utskottets hemställan. Frågan om utvidgad rätt att utan särskilt tillstånd döda björn hade sålunda förfallit.

Vid 1935 års riksdag väcktes ånyo motion i frågan. I motionen hemställdes bland annat, att riksdagen måtte besluta att renvårdande lapp må utan hinder av gällande bestämmelser å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, som anfallit människa eller tamdjur.

I sitt utlåtande, nr 75, över motionen hemställde jordbruksutskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla att å den då pågående jaktlagstiftningsutredningen måtte uppdragas att upptaga till behandling de spörsmål som berördes i motionen.

Riksdagen godkände utlåtaudet och avlät skrivelse. I jordbruksutskottets utlåtande anfördes bland annat följande.

Föregående sammanfattning av de infortrade yttrandena torde giva vid handen, att frågan om utvidgad rätt för renvårdande lapp att döda björn är av invecklad beskaffenhet. De lämnade uppgifterna om de skador och obehag, björnstammen förorsakar de renvårdande lapparna, divergera avsevärt. Enligt utskottets förmenande är björnens skyddande mot utrotning ett naturskyddsintresse, som bör ägnas erforderligt beaktande. Å andra sidan måste

därvid givetvis tillses, att björnstammen icke å något håll tillväxer på sådant sätt, att de renvårdande lapparnas och den övriga lappmarksbefolkningens berättigade anspråk på skydd för person och egendom äventyras. Innan statsmakterna företaga åtgärder i riktning att medgiva vidgad rätt att döda björn, torde emellertid vara erforderligt att förutsättningslöst utreda omfattningen och arten av den skada och det obehag, förekomsten av björnar utgör för befolkningen, samt vilka åtgärder från det allmännas sida som kunna påkallas därav.

Sedan den av Kungl. Maj:t tillkallade utredningsmannen beträffande jaktlagstiftningsfrågor verkställt utredning jämväl i den s. k. björnfrågan, upptogs denna och därmed sammanhängande spörsmål till övervägande av 1938 års riksdag i samband med behandlingen av den nya jaktlagstiftningen.

Gällande bestämmelser m. m.

Nu gällande bestämmelser i ämnet äro följande.

Jämlikt 11 § jaktstadgan den 3 juni 1928 (nr 279) må björn, lo och örn å kronans marker icke under någon tid av året jagas, dödas eller fångas. Finnes björn eller lo förorsaka avsevärd skada å tamdjur eller har stammen av björn eller lo nått sådan utveckling, att befolkningen därav eljest lider synnerligt obehag, må dock länsstyrelsen utan hinder av det nyssnämnda förbudet efter tillstånd, som meddelas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall eller för viss tid, i samråd med överjägmästaren anställa jakt efter ifrågavarande djur i ändamål att förebygga vidare skadegörelse eller åvägabringa minskning av stammen. Är skadegörelsen att hänföra till visst djur eller har björn eller lo anfallit människa, må tillstånd att även annorledes än i nödfall döda eller fånga djuret meddelas av länsstyrelsen.

Björn eller lo som inkommer i gård eller trädgård må jämlikt 15 § 1 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt av den som där bor eller innehar trädgården dödas.

Dödar eller fångar man björn, lo eller örn eller anträffar man sådant djur såsom fallvilt, tillfalle djuret kronan oberoende av vem jakträtten tillkommer, där ej Kungl. Maj:t annorledes förordnar (jaktlagen 18 § 1 mom.).

Å nationalparker må jakt efter björn, lo eller örn icke äga rum [2 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) om nationalparker sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 3 juni 1938 (nr 276)].

Den som dödat eller fångat björn, lo eller örn är skyldig att därom skyndsamt göra anmälan till polisman i orten eller närmaste befattningshavare vid domänverket (jaktstadgan 26 § 1 mom.).

I fråga om ersättning för skador av björn, lo eller örn gälla följande bestämmelser. Varder i följd av angrepp av björn någon dödad eller sårad, skall ersättning utgivas av statsverket, därest icke den som tillfogats skadan genom sitt åtgörande framkallat angreppet. Förorsakas av nämnda djur skada å tamdjur, skall skadan ersättas av statsverket, där ej densamma är att tillskriva uppenbar vårdslöshet vid djurens bevakning eller djuren ut-

släppts på bete å område, där de icke för betning må inkomma (jaktstadgan 27 § 1 och 2 mom.).

Den tidigare omnämnda temporära fridlysningen av örn och lodjur å all mark, som ägt tillämpning sedan år 1927, gäller numera intill utgången av år 1942 respektive år 1945.

Förorsakas inom nationalparks område av björn, lo eller örn skada å renar vilka där må föras på bete och är skadan icke att tillskriva uppenbar vårdslöshet vid renarnas bevakning skall sådan skada ersättas av statsverket (nationalparkslagen 2 § enligt ovan angivna lydelse).

Å riksstaten finnes sedan den 1 juli 1939 under nionde huvudtiteln upptaget ett särskilt anslag till Ersättning för av rovdjur dödade tamdjur. Under tiden dessförinnan utbetalades dylika ersättningar från det under samma huvudtitel uppförda anslaget till Extra utgifter. Enligt vad utskottet inhämtat ha för dylika ändamål utbetalats

under budgetåret 1935/36.....	2,906	kronor
» » 1936/37.....	7,287	»
» » 1937/38.....	4,469	»
» » 1938/39.....	11,715: 50	»
» » 1939/40.....	11,757	» samt
under tiden 1 juli 1940—30 april 1941	8,926	» .

Angående behandlingen vid 1938 års riksdag av den nu gällande jaktlagstiftningen må följande anföras.

I sitt utlåtande, nr 53, anförde jordbruksutskottet i den s. k. björnfrågan (sid. 38) följande:

Utskottet har icke något att erinra mot att de bestämmelser, som sammanhånga med fridlysningen av björnen, få inflyta i jaktstadgan. Vad därutinnan i betänkandet (utredningsmannens) föreslagits synes utskottet ändamålsenligt såsom möjliggörande en rättvis avvägning mellan de olika intressena. Den uppmjukning av villkoren för rätt till ersättning för skada av björn, som förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § nationalparkslagen innehåller, finner utskottet välbetänt. Ej heller har utskottet något att erinra mot att villkoren för rätten till dylik ersättning, såvitt angår annan mark än nationalpark, utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i betänkandet. Spörsmålet att hålla lapparna skadeslösa för förluster till följd av björnens angrepp å de späda renkalvarna synes utskottet jämväl kunna lösas i ungefärlig överensstämmelse med de i betänkandet uppdragna riktlinjerna. Utskottet vill därjämte framhålla angelägenheten av att, såsom i betänkandet antytts, proceduren vid ersättningsfrågornas behandling göres så enkel och för ersättningsökanden litet betungande som möjligt. Vad utskottet sålunda anført i fråga om björnen bör i tillämpliga delar även kunna gälla lo och örn.

Beträffande ett av ifrågavarande djur, nämligen örnen, vidtog 1938 års riksdag en ändring i Kungl. Maj:ts proposition.

15 § 1 mom. andra stycket i lagförslaget innehöll stadgande om rätt att döda björn, lo eller örn, som inkommer i gård eller trädgård. Riksdagen un-

dantog emellertid på hemställan av jordbruksutskottet örnen från detta stadgandes tillämplighetsområde. Utskottet anförde i denna del (utlåtande nr 53 sid. 37), att visserligen hade i förslaget angelägenheten av att skydda den fåtaliga örnstammen så till vida beaktats, att örnen jämställts med björn och lo i stället för att såsom i gällande lag hänföras till den grupp djur, varom stadgades i första stycket (bl. a. varg, järv, räv, duvhök, sparvhök m. fl. som skulle få icke endast dödas utan även behållas av gårds- eller trädgårdsinnehavaren). Det ökade skydd, som därigenom beretts örnarna, syntes emellertid utskottet icke vara tillräckligt för att hindra att örnar, som inkomma i gård eller trädgård, bleve dödade i oträngt mål.

Av utskottet infordrade utlåtanden.

Svenska naturskyddsföreningen har i sitt yttrande hemställt, att motionen måtte av riksdagen avslås. Efter en kortfattad redogörelse för vad som tidigare förekommit i frågan har föreningen anført följande.

Naturskyddsföreningen har genom denna högst summariska översikt av skyddslagstiftningens utveckling velat giva belägg för det inledningsvis framförda påståendet, att fridlysningsbestämmelserna särskilt i fråga om de nu ifrågakvarande rovdjuren genomförts efter ingående undersökningar och överväganden. Det synes nämligen föreningen uppenbart att man för att överhuvud taget ändra på nu gällande fridlysningsbestämmelser måste bygga på verklighetens grund. Föreningen söker, som grundval för sitt vidare arbete, genomföra en möjligast exakt uppskattning av ett flertal djurarters antal, deras utbredning och deras allmänna betydelse. De fyra djurarterna björn, lo, havsörn och kungsörn ha därvid varit av särskilt intresse för föreningen, enär dessa djur, därest de icke helt eller delvis fridlysts, med säkerhet skulle varit utrotade ur vår fauna. Den inventering som föreningen hittills hunnit genomföra torde få anses vara uttömmande beträffande björnens och havsörnens nuvarande antal och förekomst. Exakta uppgifter om lodjurets och kungsörnens antal stå, som nedan närmare anges, inte någon till buds just nu, men deras utbredningsområden och maximala antal äro dock tillfullo kända av föreningen.

Under år 1940 erhöll föreningen genom tillmötesgående av jordbruksdepartementet och av domänstyrelsen tillgång till de uppgifter rörande björn, som sagda ämbetsverk innehade. Föreningen vände sig samtidigt till samtliga revirförvaltare och jaktvårdskonsulenter inom de delar av landet, där björn kunde misstänkas uppehålla sig, och erhöll av dessa närmare upplysningar över björnens förekomst, antal m. m. Dessa tjänstemän överlämnade av föreningen gjorda cirkulär och frågeformulär till sådana personer, som de ansågo vara trovärdiga och vilka, enligt deras förmenande, dessutom väl kände till björnens förekomst inom mindre områden, såsom kronojägare, lappuppsyningsmän, jakttillsyningsmän, nybyggare o. a. En mycket klar bild av björnens förekomst och antal har härigenom skapats på grundval av det hundratal rapporter, som kommit föreningen tillhanda.

Björnen har för närvarande två skilda utbredningsområden i vårt land, ett sydligt omfattande södra Härjedalen och angränsande delar av Dalarna samt ett nordligt i stort sett begränsat av i söder Ströms Vattudal, i öster av Inlandsbanan och i norr av Kalixälven. Någon förbindelse dessa områden emellan har inte kunnat konstateras.

I det södra området är björnen ingalunda jämnt spridd utan synes före- draga vissa smärre områden, om än kommunikation dem emellan kan an- tagas förekomma regelbundet. Sådana mindre områden äro Sånfjället och dess närmaste omgivning, sydöstra delen av Tännäs socken, trakterna strax öster om Nipfjället och Stådjan samt i de vida skogstrakterna omkring Rot- älven i Älvdalen.

I det norra området samla sig björnförekomsterna till dalarna. Björnen är som bekant ett utpräglat skogsdjur, som genom tidigare förföljelse utrotats från större delen av landet, därvid endast de individer som levde på grän- sen av utbredningsområdet i fjälldalarna lyckades överleva. I norra Jämt- land och i Västerbotten förekommer björnen inom tämligen begränsade områden. I Norrbotten åter synes björnen vara mera spridd och i förhål- lande till utbredningsområdet mindre individrik.

Uppskattningen av antalet björnar i landet har givit följande resultat:

Södra björnområdet 30 à 45 stycken.

Norra björnområdet 180 à 250 stycken.

Revir	Antal björnar		Revir	Antal björnar	
	Min.	Max.		Min.	Max.
Jukkasjärvi	—	—	Ö. Stensele	3	5
Gällivare	20	25	Vilhelmina	10	15
Råneträsk	4	5	Dorotea	15	17
Pärälvens	10	13	Renbetesfjällens	20	40
Storbackens	—	—	Ströms	60	70
Sikä	—	—	Hallens	—	—
Malmesjaur's	3	4	Hede	15	25
Vargiså	—	—	Idre	3	3
Arjeplogs	20	25	Älvdalens östra	10	20
Sorsele	15	25	Hamra	2	3
V. Stensele	8	10			
			Summa	218	305

I samband med den tidigare omnämnda utredningen i björnfrågan verk- ställdes även en beräkning av antalet björnar, särskilt inom norra björn- området. Utredningsmannen stannade därvid vid ett troligt antal av om- kring 200 björnar, vilket även bestyrktes av den sedermera av Kungl. Maj:t anbefallda björnräkningen inom Västerbottens län samt Jokkmokks socken i Norrbottens län. Det antal för samma område, till vilket föreningen kom- mit, eller 180—250 stycken skulle alltså innebära en svag ökning under se- naste 5-årsperiod, trots den beskattning som skett.

De uppgifter om björnens stora talrikhet, som man stundom möter, äro icke hållbara. De grunda sig på ett otroligt litet antal verkliga iakttagelser, vilka sedan genom berättelser man och man emellan bli mycket förstorade. Därest björnstammen i landet får leva under samma skydd som hittills kan man anse att den kritiska biologiska gräns, då en djurarts förmåga att åter växa sig stark icke längre finnes, till vilken björnstammen nedgick för c:a tjugu år sedan, nu är övervunnen, en sak som redan framhölls i utredningen i björnfrågan. Björnstammen visar dock en så svag tillväxt, att den ännu icke kan tåla en hårdare beskattning.

Lodjuret är i lika hög grad som björnen ett skogsdjur, och den nuvarande utbredningen visar detta i än högre grad än vad fallet är i fråga om björ- nen. Praktiskt taget finnes lodjuret enbart i skogstrakter och kommer en- dast i undantagsfall i kontakt med fjällen.

Lodjuret vandrar mycket vida omkring och man har därför svårt att tala om fast stam av lo. Under parningstiden verkar det som om lodjuren

droge sig till vissa bestämda trakter, till vilka de även regelbundet återkomma och där de jämväl föda sina ungar. Inom sådana begränsade områden bör man räkna med en verkligt fast stam, även om tidvis icke någon lo skulle uppehålla sig där. Som regel kan man dock endast konstatera att lo finnes i fast stam inom ett mycket stort område, ofta med flera mils diameter, och inom detta vida område ströva de enstaka loarna.

År 1930 var lodjursstammen så starkt decimerad, att allvarliga farhågor kunde hysas att detta djur skulle helt försvinna ur vår fauna trots då gällande fridlysning. Sagda år rapporterades nämligen möjliga lodjursförekomster endast från trakterna av Fjällsjö socken samt inom Fredrika och Bjurholms socknar. Vidare hoppades man då att några loar skulle finnas på gränsen mellan Överkalix och Gällivare socknar.

Tio år senare har utbredningsbilden förändrats så till vida, att en ny kolonisering skett i Svea- och Götaland. Fast stam av lodjur har således rapporterats från Dalsland på gränsen mot Bohuslän samt i södra Dalarna, där lon utrotades respektive åren 1902 och 1901.

I Norrbotten finnes alltjämt en mycket svag stam av lo inom området mellan Ängesån och Kalixälven samt väster om Uddjaur. Någon förändring i stort har alltså ej inträtt inom detta län under de år som gått.

Tydlig med utgångspunkt från de år 1930 rapporterade förekomsterna inom Fjällsjö och Fredrika socknar, från vilka även år 1940 lodjursrapporter kunnat meddelas, har stammen ökat och spritt sig inom Jämtlands, Västernorrlands och södra delen av Västerbottens län. Förekomst av lo har sålunda rapporterats till föreningen från följande trakter:

Västernorrlands län, öster om Bodum, Edsele, Norrflärke, Fjällsjö, sydost om Solberg samt nordost om Ljungaverk,

Västerbottens län, nordost om Malgomaj, söder om Gunnaren, öster om Stöttingfjäll och nordväst om Bjurholm,

Jämtlands län, sydost om St. Sjougden, Kall och Frostviken.

Dessa uppgifter grunda sig på förfrågningar, som föreningen gjort hos ett större antal intresserade personer. Föreningen har vidare fått del av det material för år 1940, som insamlats av Svenska Jägareförbundets rikskonstulent, forstmästare Hamilton. Föreningen har vidare genomgått alla tillgängliga offentliga och tryckta uppgifter.

Som tidigare framhållits strövar lon mycket vida omkring. Färska lospår kunna därför iakttagas på vitt skilda trakter och dock härröra från samma individ. Dessutom är lodjuret ett ytterst skyggt djur och spåren äro utom under själva vintern mycket svåra att iakttaga. Någon uppskattning av antalet lodjur i landet låter sig därför icke göra. I betraktande av att lodjuret år 1930 nästan var helt utrotat, måste man dock, även om man skulle räkna med en maximal tillväxt, utgå ifrån att stammen alltjämt är mycket liten. Man kan inte ens ännu med full trygghet se fram mot dess fortsatta bestånd. Tendensen i utvecklingen av utbredningen går beträffande lon i än bestämdare riktning än beträffande björnen. Den mycket långa utvandringen av lo från mellersta Norrland till Svea- och Götaland visar att lon, så snart den kan, åter söker kolonisera sina gamla marker. Och genom lodjurets starka vandringslust är en fjärrspridning möjlig. Huruvida den uteblivna ökningen av lo i norra delen av Norrland förorsakats av olaga jakt eller om stammen där varit så decimerad, att någon ökning ej kunnat ske, är alltjämt en öppen fråga.

Skulle man trots allt våga att uppskatta det nuvarande antalet lodjur i landet, kan man endast nå en maximalsiffra. Man kan då med visshet påstå, att det säkert inte för närvarande finns ett 50-tal djur i landet.

Att konstatera antalet bebodda *havsörnbön* i landet är mycket enkelt i jämförelse med att uppskatta de ovan nämnda djurens antal. Under år 1940 genomförde föreningen en inventering av havsörnstammen på så sätt, att den dels fick utnyttja den inventering av sjöfågelbeståndet i Stockholms skärgård som utförts av Jägareförbundets avdelning för Stockholms stad och län, dels vände sig till ett stort antal ornitologer, jaktvårdskonsulenter och intresserade markägare. Resultatet av denna inventering är att föreningen med tämlig visshet känner antalet åren 1939 och 1940 bebodda havsörnbön i landet.

Genom detaljerade förfrågningar, område efter område, har det klart visats, att någon ökning av antalet bebodda havsörnbön i landet dessvärre icke inträffat efter fridlysningens genomförande. Motsatsen har stundom påståtts under senare år.

De bebodda bona fördela sig sålunda:

I Götaland finnes	4	bebodda bon	därav	1	inne i landet.
» Svealand	»	28	»	»	»
» Norrland	»	8	»	»	»

Havsörnen, en fågel som är helt knuten till vatten, är numera, vilket framgår av tabellen, praktiskt taget helt i sin utbredning inskränkt till kusten. I förevarande sammanhang saknar den därför i och för sig betydelse. Framhållas bör dock att endast tränade fågelkännare kunna skilja havsörnen från kungsörnen, särskilt under flykten.

Genom domänstyrelsens bistånd genomfördes år 1922 en inventering av *kungsörnens* dåvarande boplatser. Därvid inrapporterades 46 häckande par kungsörnar i landet, fördelade sålunda:

Dalarna	3	par
Härjedalen	4	»
Jämtland	3	»
Lappland			
Västerbottens lappmark	1	par
Norrbottens lappmark	28	»
Norrbottens kustland	7	»

Föreningen har ännu inte genomfört en detaljerad nyinventering, utan endast mer lokalt kunnat undersöka förändringarna. I Norrbottens kustland har kungsörnen minskat och samma sak gäller inom de tidigare kungsörnerika trakterna i nordligaste Lappland och inom Jokkmokks socken. Av Dalarnas trenne par år 1922 återstod antagligen år 1940 endast ett.

Av det tillgängliga materialet att döma har kungsörnsbeståndet minskat med antagligen en tredjedel under de senaste tjugo åren. Det finnes många skäl som tala för att beståndet blivit så decimerat, att den ovannämnda kritiska, biologiska gränsen är uppnådd. Även under allra senaste år har det kommit till föreningens kännedom att bon av kungsörn blivit rivna och de däri befintliga äggen eller ungarna blivit massakrerade. Det har dock varit omöjligt att beivra dessa lagbrott på grund av bristande bevisning. Möjligheten att bevara denna frihetens symbol inom vårt land är därför för närvarande, även med nu gällande totala fridlysning, liten.

Såsom framgår av den inledande redogörelsen är björnen helt fridlyst på kronans mark. På privat mark kan björn dödas av jakträttsinnehavaren, men det dödade djuret tillfaller kronan. Största delen av björnstammen inom det södra utbredningsområdet finnes på privat mark, där dock ingen björn fällts sedan nuvarande skyddsbestämmelser genomfördes. Större de-

len av stammen inom det norra utbredningsområdet finnes på kronans mark.

Lodjuret är såsom jämväl förut omnämmts helt fridlyst på all mark i likhet med örnen.

För den eventuella skada, som dessa fridlysta djur kunna förorsaka, gäller jämlikt 1938 års lagstiftning att kronan utbetalar ersättning för de tamdjur, däri inbegripet jämväl renar, som dödats eller skadats av björn, lo eller örn.

Att bevisa att ett tamdjur verkligen dödats av ett av dessa djur ställer sig ofta mycket svårt. Enstaka direkta iakttagelser ha förekommit men de utgöra dock undantag. Vid ersättningsansökningarnas prövning av Kungl. Maj:t har därför den praxis utbildats, att man utbetalar ersättning i alla fall då det ej kan anses helt uteslutet, att något av de fridlysta djuren varit skadegöraren, och i varje fall så snart man kunnat visa att något av dem ätit av eller varit i närheten av kadavren. Dessa ersättningar kunna därför i viss mån betraktas som en kreatursförsäkras, som kan vara nog så betydelsefull för den befolkning, som bebor de trakter varifrån de begärda ersättningarna komma.

För att bedöma omfattningen av skadegörelsen är det av vikt att skilja renen från de övriga tamdjuren. Genom den extensiva renskötsel, som numera tillämpas av de flesta lapparna, hållas ej renarna samlade på samma sätt som tidigare. Risker för skadegörelse av rovdjur ökas givetvis därigenom. Föreningen anser sig dock ha goda skäl för påståendet, att det är de icke fridlysta rovdjuren (varg, järv och rödrev) som orsaka lapparna det största avbräcket. För att bedöma frågan om den andel de fridlysta rovdjurens skadegörelser kunna hava i de renskötande lapparnas betryck, måste man jämväl hålla i minnet de klimatologiska katastroferna, som kunna åstadkomma massdöd bland renarna. 1934 uppgick renantalet i landet till 277,238, därav i Norrbottens län 193,075, i Västerbottens län 54,698 och i Jämtlands län 29,465. Åren 1934/35 och 1935/36 medförde emellertid en minskning av renstammen inom Norrbottens län med 45 % beroende på ogynnsam väderlek (SOU 1937: 30). Under dessa år lågo sålunda årligen när våren inträdde inom Norrbottens län över 40,000 renar döda. Andra år har dödligheten bland renarna dess bättre varit mycket mindre, men årligen omkomma dock ett icke ringa antal renar till följd av andra omständigheter än anfall av rovdjur. Härav framgår med önskvärd tydlighet svårigheten att bedöma vilka djur som dödats av björn, örn och lo, särskilt som de förra äro asätare. De fall då björn funnits hava ätit av renkadavren eller genom spår, hår eller spillning konstaterats hava uppehållit sig invid resterna av ren, och på sådan grund föranlett Kungl. Maj:t att utbetala ersättning uppgå i medeltal till 10 renar per år under åren 1931—39. Därest björn verkligen skulle ha dödat samtliga dessa renar, vilket föreningen icke kan finna troligt, torde denna skada dock icke anses kunna spela någon roll för renskötseln, icke ens om skadeersättning icke skulle utbetalas. I vad mån björn förorsakar skador på renkalvarna, särskilt på kalvningslanden, har varit föremål för en ingående debatt. Det synes föreningen angeläget att betona önskvärdheten av att det förut omnämnda förslaget av utredningsmannen beträffande jaktlagstiftningsfrågor om en fast årlig ersättning, motsvarande en årlig total förlust av 200 kalvar blir genomfört. Utredningsmannen ansåg, att en dylik ersättning fullt ut skulle täcka den verkliga skadegörelsen.

Örnens skadegörelse på ren är så liten att icke några anspråk på ersättning under åren 1931—39 inkommit, vilket man även hade alla skäl att förmoda på grund av örnstammens ytterst ringa storlek. Under år 1940 har i ett par fall begärts ersättning för av örn dödade renkalvar. Att örnen förgripit sig på tamdjur måste bero på den minskning av tillgången på hans

sedvanliga föda, som den katastrofala nedgången i skogsfågels- och harbestånden utan tvivel medfört.

Lodjurets skador på renen äro lättare att konstatera än vad fallet är beträffande björnen. Under åren 1931—1939 utbetalades i medeltal per år ersättning för 14 renar och det synes vara tämligen säkert att dessa djur dödats av lo. Under åren 1931—1939 dödades sålunda i Norrbottens län 13 renar, i Västerbottens län 68 renar, i Västernorrlands län 31 och i Jämtlands län 14, för vilka ersättning utgätt. Med tanke på renstammens storlek kan dock icke denna skadegörelse anses ha någon betydelse och den utbetalade ersättningen lämnar till fullo ersättning för den uppkomna skadan samt får anses vara av för det allmänna blygsam storlek.

Den största skadan förorsakas dem som genom björnen mista en häst eller en ko. Under de nio åren 1931—1939 dödades 13 hästar och 9 kor i landet. Sett som absoluta mått torde skadan få anses relativt obetydlig, men för den enskilde är den givetvis ytterligt kännbar. Statsmakterna ha därför i dessa fall tillgripit tvenne metoder för att hindra skadegörelserna, nämligen dels genom att så omgående som möjligt utbetala ersättning, dels genom att föranstalta om björnens dödande. Det är endast i undantagsfall, som björn angriper tamdjur, och sådana individer böra enligt föreningens mening omgående dödas. Samma sak gäller beträffande skada på får och getter. Föreningen kan dock inte underlåta att i detta sammanhang framhålla ytterligare några synpunkter. I de fall då björn, örn och lo finnas inom de tätast bebyggda områdena, exempelvis beträffande björnen i dess sydliga utbredningsområde, har icke någon skada uppkommit. Detta kan bero på annan tillgång på föda. Orsaken kan emellertid vara att söka i de nordliga trakternas vana att släppa djuren helt och hållet lösa och låta dem fritt ströva omkring i skogarna långt från bebyggelsen. Att det senare alternativet är det troligare framgår bland annat därav, att i Norrbottens län utbetalats ersättning för 18 av lo dödade får, trots att lodjuret där endast finnes mycket sällsynt inom ett begränsat område samt har rik tillgång på hare, bättre kanske än inom någon annan trakt av landet.

Vad föreningen här ovan anfört i fråga om rovdjursskadornas omfattning gör icke anspråk på fullständighet. Särskilt måste föreningen beklaga, att tiden icke medgivit en bearbetning av 1940 års ersättningsärenden. Det är föreningens avsikt att verkställa sådan och framdeles publicera resultaten. Föreningen har nämligen den bestämda och på ingående sakkännedom grundade uppfattningen, att det icke är nog med att fridlysa en djurart, man måste även följa utvecklingen efter fridlysningen och noggrant klargöra dess debet- och kreditsida. Tidigare hava dock medel saknats för fullföljande av detta arbete.

Så mycket anser sig föreningen dock hava ådagalagt, att föreningen vågar göra det uttalandet, att intet vare sig i fråga om här avhandlade djurarters individantal och utbredningsområden eller beträffande den med djurarternas förekomst förbundna skadegörelsen har jävat riktigheten av den av 1927 års riksdag intagna, av 1938 års riksdag ytterligare understrukna ståndpunkten i fridlysningsfrågan. Föreningen vill i detta sammanhang erinra om de uppdrag, Kungl. Maj:t genom särskilda beslut givit länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län att hålla uppsikt över björnstammen inom respektive län samt den rätt att döda visst antal skadegörande björnar som därvid tillerkänts länsstyrelserna. Härigenom och genom den av Kungl. Maj:t visade liberaliteten vid ersättningsfrågornas prövning torde talet om att befolkningen får sitta emellan för naturskyddsromantiken hava mist det mesta av sitt berättigande. I fråga om det av motionärerna framlagda alternativa yrkandet, nämligen att renskötande lapp skulle tillerkännas rätt att döda

björn, vill föreningen allenast hänvisa till vad utredningsmannen beträffande jaktlagstiftningsfrågor anförde i sin förut omnämnda utredning i den s. k. björnfrågan. Vad ett sådant medgivande av lapparna i realiteten kommer att medföra har enligt föreningens mening därutöver blivit dokumenterat genom en detalj i 1938 års lagstiftningsarbete. Ett områdes avsättande till nationalpark medför som bekant inga förändringar i fråga om lapparnas rätt att jaga och fiska å området, dock finge de som ovan framhållits ej idka jakt efter björn eller lo. 1938 vidtogs nu den ändringen i nationalparkslagen, att jaktförbudet utsträcktes att gälla, förutom örn, jämväl älg. Det hade nämligen visat sig att just denna åt lapparna förbehållna rätt att jaga älg å nationalparkerna medfört, att den tidigare därstädes befintliga älgstammen blivit så gott som utrotad.

Till sist vill föreningen anföra följande. I över 30 år har föreningen verkat för ett effektivt skydd av den svenska naturen i syfte bland annat att för kommande generationer bevara särskilt sådana delar av rikets djur- och växtvärld, som äro ägnade att ge en möjligast klar bild av den såväl naturhistoriska som kulturella miljön under skilda utvecklingsskeden i folkets liv. Till en början var väl den uppfattningen allmän, att man här hade att göra med ett utslag av naturvetenskapligt liebhäveri eller poetisk sentimentalitet; och det är ingen överdrift att säga, att föreningen fått hårt kämpa för snart varje tumsbredd mark, som den lyckats rädda undan naturfördärvande exploatering. I denna mot naturskyddssträvandena kritiska inställning har emellertid särskilt under det senaste årtiondet skett en radikal och för föreningen glädjande omsvängning. Värdet av att naturen bevaras, ej i form av museala reservat utan tillgänglig för en var, står numera klart för stora delar av folket. Framför allt har vildmarken blivit den tillflyktsort, där alltjämt växande skaror i alla åldrar och samhällsklasser söka rekreation efter de påfrestningar icke minst i psykiskt avseende, som det nutida samhällslivet utsätter dem för. Berövad sina ursprungliga vilda invånare kommer emellertid denna vildmark att sakna en av sina väsentliga beståndsdelar. Visserligen torde det bliva blott ett fåtal förunnat att få se dessa vilda djur. Detta betyder dock mindre, då det väsentliga för vildmarksvandraren dock är att de finnas, dessa djur av vilka åtminstone björn och örn i folktradition och saga, i diktning och konst spelat och fortfarande spelar rollen av symboler för det typiskt svenska.

Den uppfattning av naturens och speciellt vildmarkens betydelse för det nutida samhällets inbyggare, varåt föreningen nu sist givit uttryck, har för övrigt vuxit sig stark i de flesta kulturländer. Det kan i detta avseende vara tillräckligt att erinra om de vittgående naturskyddsåtgärder, som inom Amerikas Förenta Stater vidtagits till skydd för såväl djur- som växtvärld och vilka åtgärder icke inskränka sig allenast till de glesare befolkade staterna.

Domänstyrelsen har ansett sig helt kunna instämma i vad som anförts i Svenska naturskyddsföreningens yttrande och hemställt, att riksdagen måtte lämna motionen utan bifall.

I ett vid domänstyrelsens utlåtande fogat gemensamt yttrande ha *rikets samtliga överjägmästare* som sin bestämda åsikt uttalat, att ett upphävande av fridlysningen med största sannolikhet skulle medföra, att dessa djurslag inom en nära framtid skulle helt utrotas från Sveriges fauna. Då en sådan utrotning skulle bli en skam för hela Sveriges folk, syntes det angeläget att fridlysningen bibehölls. Den avskjutning av dessa djur, som kunde befinnas erforderlig, syntes alltjämt böra ske efter Kungl. Maj:ts särskilda med-

givande på sätt under senaste åren tillämpats beträffande björnen inom Norrbottens och Västerbottens län.

Av de hörda länsstyrelserna har *länsstyrelsen i Jämtlands län* avstyrkt motionärernas yrkande om upphävande av ifrågavarande fridlysningsbestämmelser men framhållit, att därest ett rovdjur av ifrågavarande slag anfölle tamdjur eller ren, det rimligen borde förefinnas rätt att i direkt samband därmed döda det anfallande rovdjuret. I den mån sådan rätt ej vore ostridig, torde ett klarläggande härutinnan böra ske. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har på det livligaste tillstyrkt bifall till motionen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har föreslagit sådan ändring i gällande bestämmelser, att renvårdande lapp finge å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, lo och örn.

I övrigt har av de hörda myndigheterna anförts i huvudsak följande.

Lappfogden i Jämtlands län: Motionen har av lapparna inom länet hälsats med stor tillfredsställelse. Vissa lappbyar hava visserligen ingen större olägenhet av de rovdjur, som här beröres, men andra återigen drabbas årligen av betydande förluster. Beträffande förekomsten av förenämnda rovdjur kan meddelas, att en rätt talrik björnstam är till finnandes huvudsakligen i norra delen av länet. Örn förekommer talrikast i fjälltrakterna i nordvästra och västra delen av länet, medan lodjuren uppehålla sig i de stora skogarna, där lapparna hava sina vinterbetesland.

Vid av lappfogden sislidna sommar företagna resor för hållande av sammanträden med vissa lappbyar framförde lapparna inom Frostvikens socken klagomål över björnens härjningar bland renarna. Det påyrkades därvid »att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas för en fullständig utrotning av björnstammen, som inom Frostvikens socken uppskattades till minst ett 20-tal djur, enär lapparna eljest skulle bliva ruinerade». Det torde icke heller kunna bortresoneras, att lapparna inom Frostvikens socken årligen lida betydande förluster, som förorsakas av björn. Även om de av statsmedel utgående ersättningarna icke uppgå till större summor, så har det dock vid flera tillfällen under de senaste åren kunnat ledas i bevis, att björn inom Frostvikens socken till och med rivit tamboskap. På grund av de stora viddar inom vilka lapparna beta sina renar och då renhjordarna icke alltid äro under uppsikt dygnet om, förekomma helt naturligt ett otal fall då renar rivits av rovdjur, utan att detta blivit upptäckt.

Från bland annat Offerdals, Anarisets och Tossåsens lappbyar hava klagomål ingått över att örn förorsakat skada i synnerhet bland renkalvarna. Ordningssmannen i Anarisets lappby har också uppgivit, att han nedanför otillgängliga fjällsluttningar, där örnbon funnits, påträffat stora högar av ben, bl. a. härrörande från renkalvar. Vid tvenne tillfällen har, enligt uppgift av en trovärdig person, örn inom Offerdals lappby till och med överfallit människor, därav en vuxen person och ett barn.

Lapparna göra gällande, att det visat sig hart när ogörligt att förebringa sådan bevisning, att ersättning kan erhållas för den skada örnen anställer bland renarna. På grund av örnen skygghet och vaksamma öga, är det endast i ett mindre antal fall, som han tagits på bar gärning. Ej heller finnes många personer, som äro kompetenta att på grund av de skador, som t. ex. en ren tillfogats, uttala sig om, huruvida djuret dödats av örn eller ej. Sådant fall har under det senaste året förekommit inom bl. a. Tossåsens lappby.

Förekomsten av lodjur synes icke vara särskilt påtaglig i själva fjället.

Däremot hava lapparna, som beta sina renar norr om järnvägslinjen Östersund—Storlien, ofta påhälsning av lodjur då renhjordarna uppehålla sig å vinterbeteslanden. Senast i medio av innevarade månad ingick meddelande från lapparna tillhörande Hotagens lappby, att trenne lodjur härjade bland renarna, som då uppehölo sig i trakten av Laxviken. Under föregående år påträffades enbart inom den renhjord, som tillhör Frostvikens mellersta lappby, ej mindre än 14 djur, vilka under renarnas uppehåll inom Fjällsjö socken blivit rivna av lo.

Säkerligen kommer den väckta motionen att hos vissa personer stöta på ett kompakt motstånd. Att helt frångå fridlysningen av björn, lo och örn, torde också, såsom även motionärerna befarat, kunna anses såsom en alltför radikal åtgärd. I första hand synes tillfyllest, om lapparna erhöle rätt, att för fredande av sina renhjordar döda ifrågavarande rovdjur. Den nu förefintliga möjligheten dels att av statsmedel erhålla ersättning för den skada förenämnda rovdjur förorsakar och dels att erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att få avliva visst antal djur, är icke tillfyllest. Endast ett mindre antal rivna renar påträffas nämligen inom sådan tid, att erforderlig bevisning kan åstadkommas, och dessutom är det för lappbefolkningen många gånger svårt att erhålla vittnen. Det synes också lämpligast, om rovdjuren dödas, då de härja bland renarna och icke först lång tid därefter. Då tillstånd erhålles att få skjuta visst antal björnar, är det nämligen ovisst, huruvida just de rätta exemplaren eller de s. k. slagbjörnarna kunna påträffas. Endast dessa vilja lapparna komma åt och, därest lapparna erhålla rätt att döda de rovdjur, som angripa renhjordarna, skulle de säkerligen lämna de s. k. snälla björnarna i fred.

I 38 § 3 mom. lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige stadgas följande: »Påträffas hund, medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig å trakt, där renar vid tillfället må föras på bete, må hunden dödas.» Då, såvitt är bekant, lapparna icke missbrukat denna sin rätt, synes lämpligt, att lapparna medgives rätt, att under enahanda förhållanden döda även björn, lo och örn; dock med uteslutande av bestämmelsen att renen skall befinna sig å trakt, där renar vid tillfället må föras på bete. Ett sådant medgivande skulle icke komma att utnyttjas av lapparna på ett orättmätigt sätt. Därest den ovan föreslagna lättningen i gällande fridlysningsbestämmelser medgäves, torde någon som helst fara för här ifrågavarande rovdjurs utrotning icke förefinnas. Såsom jämförelse må framhållas, att trots anställda jakter å såväl järv som varg, hava dessa rovdjur under de senaste åren snarare till- än avtagit. Med den kontroll, som numera förefinnes i avsende å förvärv av skjutvapen och ammunition, hava vederbörande myndigheter också möjlighet, att icke utsläppa vapen till de lappar, som icke kunna anses värdiga ett förtroende av ovan angiven art.

Jaktvårdskonsulenten i Jämtlands län: När fridlysningen av björn, lo och örn måste införas var gränsen för dessa djurarters fullständiga utrotande nära. Fridlysningen har så småningom medfört att stammen återhämtat sig och på vissa trakter nått en sådan storlek att skadegörelse sker.

Fridlysningen har nu ur jaktvårdssynpunkt på vissa håll nått gränsen, där den kommer i strid med jaktlagens 1 §, sista stycket, som framhåller, att »jaktvården skall städse bedrivas under hänsynstagande till jordbrukets och skogsskötselns ävensom andra näringars intressen».

För björnens del är denna synpunkt beaktad i länet med nuvarande tillåtelse av Kungl. Maj:t, att under viss tid må dödas visst antal björnar. Detta medgivande synes dock ej behövt anlitas.

Lodjuret har enligt nyligen inkomna meddelanden lokalt ökat och därmed också åstadkommit avsevärd skada på tamboskap (får och renar) samt på hare och skogsfågel.

Örnen har ävenledes lokalt ansetts göra skada på renkalvar och i vissa fall anfallit människor. Hans skadegörelse på främst hare sker å sådana trakter där man knappast kan tala om att människans näring trädas för nära. Skadegörelsen för renkalvar har varit svår att få bevisad och är det icke uteslutet att de renkalvar, av vilka rester funnits vid boplatser, omkommit på annat sätt eller varit sjuka eller eljest mindervärdiga individer. Även om således skadegörelsen ej kunnat direkt påvisas, måste man dock reagera mot att vissa örnar specialiserat sig på att anfälla människor.

Det synes därför nödvändigt att åtgärder vidtagas för att minska stammen av lodjur, där den lokalt ökat så, att större skada åstadkommits samt att örnar, som visat sig folkilskna eller uppenbart specialiserat sig på att taga renkalvar, vid sådana tillfällen få avlivas. Det förefaller, som om den lämpligaste och redan för björnens del beslutade metoden vore att Kungl. Maj:t bemyndigade länsstyrelsen att efter prövning uppdraga åt vissa personer med lokalkännedom och kunniga, att med begränsat antal beskatta stammen även av lo och örn dock så att stammens bestånd icke äventyras. Vid skadegörelse mot tamboskap och inför ägarens ögon är det icke mer än rimligt att nödvärnsrätten bör få tillämpas mot björn, lo och örn. Det tillstånd, som medgivits lapparna, att vid vinterbetesplatserna skjuta hundar, som störa renarna, har icke vederligt missbrukats. Vårt land erbjuder ännu sådana vidder att djurlivet kan och bör få utveckla sig fritt på de trakter, där människans intressen icke trädas för nära. Någon tanke på fullständig utrotning får därför aldrig förekomma.

Ersättning för riven tamboskap bör givetvis fortfarande utgå, men vore det önskvärt att för bedömande av skada sommartid bestämmelserna uppmjukades, så att för skada, där icke med ledning av spår m. m. förövaren kunnat identifieras, ersättning dock må utbetalas, där det ändå uppenbart framgår, att det måste vara något av dessa djur eller varg och järv, som åstadkommit skadan.

Som förhållandena nu gestaltat sig är det nödvändigt att något göres, så att icke den hittills lojala befolkningen inför trycket av upprepade förluster av djur tvingas till lagöverträdelser.

Överjägmästaren i Mellersta Norrlands distrikt: Av överjägmästarens årsberättelse år 1939 framginge beträffande förekomsten och uppträdan av de i motionen nämnda djurslagen följande:

Björn förekommer (sparsamt i Vilhelmina och Dorotea socknars fjälltrakter samt) möjligen i något större omfattning i Frostvikens socken i nordligaste Jämtland. Kungl. Maj:t har i ett flertal fall under året medgivit ersättning av allmänna medel för av björn dödade husdjur, såsom hästar, kor och framför allt får. Under året har ingen björn inrapporterats dödad inom distriktet.

Lo förekommer spridd över hela distriktet, utom i Medelpad och östra delar av Jämtland och Ängermanland, där den saknas. Ersättning har under året i ett flertal fall utgivits för av lodjur dödade renkalvar. Största skadegörelsen synes ha förekommit inom Junsele revir, där en del lappar vintertid uppehålla sig med sina renar.

Örn. Kungsörnen häckar alltjämt å några enstaka lokaler i fjälltrakterna, men synes icke tillaga i antal trots gällande jaktbestämmelser.

I övrigt anföres följande. Gentemot motionärernas uttalande angående ifrågasvarande djurs förekomst synes kunna framhållas, att björnen och örnen endast i undantagsfall tränga ned i skogslandet, där återigen lodjuret har sitt egentliga hemvist.

I revirens nu inkomna årsberättelser för år 1940 hava följande frekvens-tal för förekomst av björn, lo och örn angivits för Jämtlandsreviren av distriktet

Revir	Björn	Lo	Örn
Ströms	1	1	—
Hallens	—	1	—
Östersunds	—	1	—
Ragunda	—	—	—
Medelpads	—	—	—
Bispsgårdens skol-	—	—	—
Renbetesfjällens	8	1	2

Frekvenstalen ange:

10—8 olika grader av riklig	förekomst
7—5 » » » medelgod	»
4—2 » » » mindre god	»
1	tillfällig
0	ingen

I fråga om konstaterade skadegörelser synes björnen av de fall, för vilka ersättningar utbetalats, väsentligen ha dödat hästar, kor samt får och lo-djuret huvudsakligen renkalvar.

Den omfattning, i vilken skador, som drabbat boskap inklusive renar, tillskrivs ifrågavarande rovdjur, kan emellertid vara betydligt överdriven. Lös-löpande hundar, olyckshändelser, svält och sjukdomar torde spela en större roll än som i detta sammanhang i allmänhet beaktas. Man bör hålla i minnet, att även under gångna tider med en helt annan och rikligare förekomst av såväl här ifrågavarande rovdjur som även varg och järv, trots allt, såväl renskötsel som en viss boskapsskötsel av skogsbor och nybyggare bedrivits. Det fall i Norrbotten angående örn och får, som i motionen relate-ras, är att betrakta som ett unikt sådant och bör ej tillmätas för stort värde i allmän bevisföring.

Förebyggande åtgärder mot skadegörelse synas i olika avseenden och för åtminstone vissa fall möjlig. I första hand må därvid nämnas skärpt kontroll över löslöpande hundar — särskilt med hänsyn till får och renkalvar —, annan form av betesgång för nötboskap och får — hägnade beten med-förande bland annat möjlighet till bättre tillsyn och även i många fall ett värdefullare bete —, en intensifierad småviltvård för ernående av bättre tillgång på sådant vilt, varigenom viss skada av främst örn och lo kunde minskas.

En viss reglerad och kontrollerad avskjutning synes vara ofrånkomlig. Denna bör lokaliseras till de begränsade områden, där skadegörelse i större omfattning eller mera regelbundet förekommit, eller i visst fall omfatta indi-vider, som konstaterats vara särskilt skadegörande, t. ex. ett strövande lo-djur eller möjligen någon örn. Ett vidare frångående av fridlysnigen, i längst gående omfattning därhän, att t. ex. varje, även helt oförargligt exemplar av de berörda rovdjursarterna skulle bli utsatt för oavbruten för-följelse och slutligt nedgörande, varhelst det förekomme, avstyrkes på det bestämdaste. Avskjutningen bör ske efter Kungl. Maj:ts särskilda medgivan-de på sätt under senaste åren tillämpats, beträffande björnen inom Norrbottens och Västerbottens län. Upphävande av nu gällande fridlysningsbe-stämmelser synes onödigt, då ju möjligheter finnas att inom ramen för gäl-lande stadganden oskadliggöra skadegörande djur. Rätten att döda björn, lo eller örn, då sådant djur anfäller människor eller tamdjur, d. v. s. i nöd-

värn, torde vara lagligen erkänd, och bör icke förhindras genom för långt gående fridlysningsbestämmelser eller alltför rigorös tillämpning av dessa.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: De tid efter annan av Kungl. Maj:t avgjorda ansökningarna om utbetalande av ersättning av allmänna medel för av björn dödade tamdjur och renar inom de nordligaste socknarna av Jämtlands län synas vittna om att den därstädes befintliga, skadegörande björnstammen ökat i antal. De skador, som björnstammen å dessa orter förorsakat, hava varit ganska omfattande; och har björnstammen jämväl i övrigt tillskyndat befolkningen obehag. Dessa synpunkter har länsstyrelsen framhållit uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 juni 1940 med hemställan om medgivande för länsstyrelsen att å renbeteslanden inom den nordligaste delen av länet låta anställa jakt efter björn; och har Kungl. Maj:t i anledning härav genom brev den 6 september 1940 bland annat medgivit, att, därest björnstammen å viss ort funnes orsaka avsevärd skada eller eljest tillskynda befolkningen synnerligt obehag, länsstyrelsen finge låta där anställa jakt efter björn i ändamål att förebygga vidare skadegörelse eller åvägabringa minskning av stammen, därvid intill utgången av år 1942 inom nordligaste delen av länet finge fällas sammanlagt högst fem björnar. Med stöd av förenämnda kungl. brev har länsstyrelsen genom resolution den 6 november 1940 bland annat bemyndigat kronojägaren John Högström i Norråker att, under iakttagande av vissa i resolutionen närmare omförmälda föreskrifter, tillsvidare intill utgången av år 1942 låta anställa jakt efter sammanlagt högst fem björnar.

Genom de sålunda utfärdade bestämmelserna har möjlighet beretts att för Jämtlands läns vidkommande decimera den skadegörande björnstammens antal.

I den mån avsevärd skadegörelse å viss trakt orsakas av *lo eller örn*, kan jämlikt 17 § 1 mom. jaktstadgan ett liknande förfarande vinna tillämpning.

Den nödvändiga decimeringen i förekommande fall av stammen av skadegörande djur av ifrågavarande slag kan således utan upphävande av gällande fridlysningsbestämmelser vinnas; och får länsstyrelsen därför avstyrka motiönärernas yrkande om upphävande av dessa fridlysningsbestämmelser.

Nu berörda åtgärder, vilka taga sikte på en rationellt genomförd minskning av viss djurstam och därför måste omgärdas av åtskilliga försiktighetsbestämmelser, äro emellertid av rätt omständlig art. De kunna givetvis ej förhindra, att enskilda exemplar av djuren ofreda eller skada tamdjur, renar eller till och med människor. Särskilt gäller detta i de vidsträckta ödemarkstrakterna i detta län. I de fall, då människor angripas, torde nödvärnsrätten utan vidare vara klar. Beträffande frågan, huruvida nödvärnsrätt jämväl förefinnes, då det gäller djur, som av människor hållas i försörjningsändamål, anför överjägmästaren i Mellersta Norrlands distrikt, att rätten att döda björn, lo eller örn, då sådant djur anfaller tamdjur, torde vara lagligen erkänd. Huruvida denna uppfattning är riktig, har länsstyrelsen ej varit i tillfälle konstatera. Viss tvekan torde dock kunna förefinnas med hänsyn dels till avfattningen av 11 § 2 mom. sista stycket jaktstadgan, särskilt i fråga om ren, och dels till den möjlighet att erhålla ersättning av statsmedel för av fridlyst rovdjur dödade tamdjur, som förefinnes.

Därest rovdjur av ifrågavarande slag anfaller tamdjur eller ren, bör enligt länsstyrelsens mening rätt att i direkt samband med anfall döda det anfallande rovdjuret rimligen förefinnas. I den mån denna rätt ej redan är ostridig, torde ett klarläggande härutinnan höra ske. Länsstyrelsen vill i övrigt i detta hänseende återopa såväl vad överjägmästaren som vad länets jaktvårdskonulent i sitt yttrande i ärendet anfört.

Lappfogden i Västerbottens län: Beträffande fridlysningsingen av lo återopades innehållet i ett den 21 nästlidne februari avgivet yttrande över en fram-

ställning från nomader i Rans lappby om upphävande av fridlysningsbestämmelserna rörande lodjur å renarnas höst- och vårbetesmarker. Nämnda yttrande utmynnade i krav på upphävande av fridlysningsbestämmelserna i vad avser områden ovan odlingsgränsen samt rätt för renskötande lapp att nedom odlingsgränsen döda lodjur, som angriper eller nyss angripit i hans vård varande renar.

Vad i berörda yttrande anförts i fråga om de svårigheter, som tvärt emot gängse föreställningar äro förenade med jakt efter lodjur, kan i stort sett gälla även beträffande jakt efter björn. De jägare, som på sin tid sysslade med björnjakt, äro numera mestadels i den åldern att de icke kunna deltaga i dylik jakt, och mycket få personer hava därför någon praktisk erfarenhet på området. För jakt efter björn dugliga hundar äro ytterst sällsynta. Även som sport betraktad har jakten efter björn till stor del mist sin tjusning sedan de risker, som fordomdags voro förenade med dylik jakt, bortfallit i och med användandet av moderna skjutvapen. Den på sina håll förfäktade åsikten om att lapparna till följd av sitt »oblidkeliga hat» mot björnen skulle utgöra någon större fara för hans fortbestånd, måste, åtminstone vad lapparna inom Västerbottens län beträffar, avfärdas som en myt, troligen uppkommen genom merendels hopfantiserade jaktskildringar. Efter tillkomsten av bestämmelsen om att fälld björn skall tillfalla kronan har endast ett fåtal björnar dödats å enskilda marker inom länet. Skulle det »oblidkeliga hatet» finnas till i verkligheten borde ju den omständigheten att jägaren ej längre får behålla huden som jakttrofé icke hava avhållit vederbörande från att försöka sig på jakt efter björn å enskild mark. Att antaga att lapparna skulle lämna sina renhjordar för att bedriva jakt efter björn i trakter där deras renar icke uppehålla sig, är liktydigt med att hängiva sig åt en mycket verklighetsfrämmande uppfattning.

Av vad förut anförts torde framgå, att ett upphävande av fridlysningsbestämmelserna numera icke är förenat med någon större risk för utrotning av björnen, åtminstone om kronans rätt till kroppen av fälld björn bibehålles. Att söka övertyga de extrema naturskyddsivrarna om detta förhållande torde emellertid vara fåfängt. Med hänsyn till att björnförekomsten på grund av naturliga betingelser koncentreras till vissa orter skulle man ju som ett alternativ kunna diskutera lämpligheten av ett lokalbegränsat upphävande av fridlysningsbestämmelserna. Detta bör bl. a. medföra att statens utgifter för minskning av björnstammen kunde bortfalla. Risken för utrotning av björnen skulle bli ännu mindre. Genom bibehållande av bestämmelsen om anmälningsplikt skulle myndigheterna äga möjlighet att låta fridlysningsbestämmelserna ånyo träda i kraft så snart björnbeståndet nedgått till skälig nivå. För Västerbottens län skulle det måhända för närvarande räcka med att häva fridlysningsbestämmelserna för Sorsele och Dorotea socknar, vilka för närvarande hysa ett för stort antal björnar. För att upphävandet av fredningsbestämmelsen skall få avsedd effekt torde det vara nödvändigt, att i enlighet med vad som nu jämlikt 14 § mom. 1 jaktlagen gäller beträffande varg och järv, tillåta jakt även å annans jaktområde. Däremot skulle rätten till dödat djur fortfarande förbehållas kronan.

Beträffande omfattningen av de skador, som under de senaste åren förorsakats av björn och beloppet av de ersättningar, som utbetalats av statsmedel för av fridlysta rovdjur dödade husdjur, torde vederbörande motionärer komma att förebringa nödig utredning. Motionärernas uttalande om svårigheten särskilt för lapparna att leda i bevis skadefall särskilt i vad avser renkalvar måste understrykas. I det betänkande med förslag till lag om rätt till jakt samt till jaktstadga, som ligger till grund för nuvarande jaktlagstiftning har ämnet å sidorna 170 och 171 i betänkandet behandlats med förståelse

och vederhäftighet. Utredningsmannen framför bl. a. förslag om ersättning till de lappbyar, inom vilkas kalvningsland björnar pläga göra skada. Någon dylik ersättning har emellertid mig veterligt ännu icke utbetalats.

De direkta skadorna, som åstadkommas å lapparnas renhjordar genom björnarnas förvållande, böra icke bagatelliseras. Det gäller ofta personer, vars ekonomi icke tål någon större påfrestning. Indirekt åstadkommer emellertid det nuvarande tillståndet en ännu större skada därigenom att det är ägnat att framskapa olust och vantrevnad inom renskötselyrket.

Tänker man sig något in i det förhållandet att lapparna äro nödsakade att tolerera förekomsten av fridlysta rovdjur exempelvis på vårbeteslanden under kalvnings tiden, då renkorna reagera för minsta tecken till fara genom att rusa upp mot högfjällen, så måste man förstå lapparnas känslor.

Beräffande örnarna bör medgivas att den skada de åstadkomma bland tamdjur ej är så stor om man gör jämförelser med andra fridlysta rovdjurslag. Så sällsynta äro de emellertid inte, som man på sina håll vill göra troligt och inte heller så oskadliga som man vill göra gällande. Att döma av de klagomål som framkommer ställa de till mesta förtreten för ripjägare genom att vittja deras fångstredskap. Den minskade tillgången på ripa, hare och annat matnyttigt vilt har emellertid medfört att örnarna blivit mera aggressiva än tidigare mot renar. Denna omständighet bör för övrigt betraktas även i fråga om andra rovdjur. Från extremt naturskyddshåll brukar ju ofta anföras den satsen att då boskapsskötsel, enkannerligen renskötsel, kunde bedrivas i lappmarkerna under tider, då rovdjuren voro långt talrikare än vad nu är fallet, hur kan det då påstås att de nuvarande fåtaliga rovdjuren kunna förorsaka så stor skada. Man förbiser då ofta att markerna på den tiden vimlade av allt slags vilt, vilket man ju inte kan påstå att de göra för närvarande. Att rovdjurens skadegörelse särskilt beträffande renar står i viss relation med tillgången till vilt bör således beaktas i högre grad än vad hittills skett.

Invändning kunde icke göras mot en modifiering av de nuvarande fredningsbestämmelserna i fråga om björn, lo och örn, därvid renskötande lappar i varje fall böra tillerkännas rätt att skydda sin egendom mot angrepp av rovdjur åtminstone på ungefär enahanda sätt som för närvarande gäller i fråga om löslöpande hundar, som ofreda renarna.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott: Fridlysningsen av björn, lo och örn har tillkommit emot befolkningens önskemål i berörda trakter. Hos folk i andra delar av landet uppbäres fridlysningskravet av ej så liten naturromantik för att icke säga naturlyrik. Ingen bestrider att forstmästare Stig Wesslén's björnfilmer äro underbara. Underbart och högst intressant kan det ju också vara för någon turist eller jämförlig, som gör en gästroll i fjälltrakterna, att ha strövat omkring i björnens rike. För befolkningen däremot, som är nödgad att sträva hårt för silt uppehälle i dessa bygder, ställer sig saken helt annorlunda. Denna befolkning har endast obehagen av grannskapet.

Man kan ej heller förringa den skadegörelse, som fridlysta rovdjur obestriddligen göra. Särskilt svåra i detta fallet äro björnen och lodjuret. Örnens skadegörelse är nog minst från jordbruksbefolkningens synpunkt. Skadegörelsens omfattning kan dock icke bedömas enbart med ledning av de skadeersättningar, som årligen utgå, utan är i verkligheten betydligt större. All erfarenhet visar nämligen, att bevisföringen är så pass omständlig och dyrbar, att den ofta icke är möjlig att förebringa. I samma mån som rovdjuren på grund av fridlysnings öka i antal, blir också skadegörelsen större. Kampen för tillvaron i fjällbygden är nog sträng förut, utan att den också skall behöva ytterligare skärpas genom en till synes hopplös kamp mot fridlysta vilddjur.

På sista tiden har det officiellt erkänts, att rovdjursstocken ökat för mycket i vissa trakter, varför ju också en decimering av beståndet medgivits. Denna åtgärd är emellertid ingalunda tillfredsställande.

Trots att den som motsätter sig nuvarande fridlysningsbestämmelser kommer att betraktas som djur- och naturfientlig är det dock nödvändigt att framhålla, att rovdjursfridlysningen icke är önskvärd ur befolkningens synpunkt. Man vill säkerligen icke påstå, att södra och mellersta Sverige blivit fattigare genom att rovdjursplågan där försvunnit. Av litterära skildringar från äldre tider, när rovdjuren strövade omkring i nämnda trakter och gjorde dessa osäkra, framgår med all tydlighet att sällskapet icke var åtråvärt. Syd- och Mellansveriges befolkning vill nog inte ha tillbaka den vildmarksromantik, som följer av att björn lufsar kring gårdarna och att lo dödar fårhjordarna. Med den utbredning av bebyggelsen som alltjämt fortgår i Norrlands skogs- och fjälltrakter är det ej heller där något önskemål att behålla rovdjuren. Vad beträffar lo förekommer den som bekant ej blott i fjälltrakterna utan även i södra delarna av lappmarken, där förekomsten bl. a. förhindrar en ekonomisk förhållning, som åtminstone under nuvarande förhållanden kunde vara ur landets synpunkt önskvärd.

Förvaltningsutskottet vitsordar, att ur jordbrukets synpunkt fortsatt fridlysning av rovdjuren icke är önskvärd. Än mindre kan den vara önskvärd ur renkötselns synpunkt. Förvaltningsutskottet nödgas fördenskull uttala sig emot att Norrland skall betraktas såsom ett reservat för vissa fridlysta rovdjur.

På grund av vad sålunda anförts anser förvaltningsutskottet sig böra tillstyrka bifall till motionen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Länsstyrelsen delar helt den av hushållningssällskapet uttalade uppfattningen i frågan.

Frånsett det i och för sig anmärkningsvärda förhållandet att det är den i flera avseenden sämst ställda befolkningen, som hårdast drabbas av verkningarna av fridlysningen, bör den ekonomiska sidan av saken icke underskattas. Allra minst under nu rådande kristid är det lämpligt att uppehålla en fridlysning som hämmar och försvårar boskaps- och renkötseln.

Länsstyrelsen får på det livligaste tillstyrka bifall till motionen.

Lappfogdarna i Norrbottens län: Vid uppreade tillfällen har det från lappväsendets sida framhållits, hurusom förekomsten av björn, lo och örn i länets renbetestrakter sedan åtskilliga år tillbaka i oavbruten följd undergått en märkbar stegring. Denna stegring har väckt oro såväl hos lapparna som ock hos den bofasta befolkning, som plägar ha kreatur å bete kring lågfjällen och i det mera avlägsna skogslandet i övrigt. Så gott som vid varje sammanträde, som lappfogdarna hålla med lapparna i länet, framföres klagomål över de fridlysta rovdjurens härjningar. Statsverkets utgifter för skadorna hava stigit till ej obetydliga belopp; dock torde den verkliga skadegörelsen vara avsevärt större än vad som kan framgå av sagda utgiftsposter. I synnerhet beträffande björnens härjningar på våren bland de nyfödda renkalvarna har man svårt att förebringa bevisning, tillräcklig för att kunna motivera ersättning av statsmedel för de olika skadefallen. Men då lapparna esomoftast märka hurusom den ena renkalven efter den andra försvinner och björn bevisligen uppehåller sig å trakten, har man säkerligen goda skäl att anse detta djur som skadegöraren. De skador som vållas av lo och örn kunna lättare med vittnen fastställas, då vid sådana skadefall lämningar av de dödade renarna stanna på platsen. Björnen söker ofta släpa bort och dölja sitt byte, eller ock — såsom i fråga om de späda värkalvarna — förtär han dem med hull och hår. — Det är ostridigt, att rennåringen lider skada genom björn, lo och örn, och det är under sådana förhållanden ett viktigt eko-

nomiskt intresse att rovdjursstammen hålles nere vid rimlig storlek. För lapparnas näring, som i många avseenden bedrivs under svårigheter, borde icke läggas onödiga och onyttiga hinder. Det nu gällande förbudet att döda björn, lo och örn å kronomark måste ur lappväsendets synpunkt betraktas som ett sådant.

Vi måste dock framhålla, att ett helt utrotande av de ifrågavarande djuren knappast kan ligga i det allmännas intresse, och det vore måhända en allt för långt gående ågärd att helt beröva dem det skydd, som innefattades i den nu gällande lagstiftningen. Därest björn, lo och örn finge jagas och dödas av varje jakträttsinnehavare, kunde beskattningen bli så hård, att djuren i fråga å vida trakter försvunne. En lämplig avjagning skulle däremot kunna komma till stånd om de renskötande lapparna gäves rätt att å sina renbetesmarker jaga och döda sådana rovdjur. Något jagande i stort från lapparnas sida kan man ej behöva räkna med; det kan nämligen sägas, att de i allmänhet hava full sysselsättning med sitt arbete i renskötseln.

Vi önskade sålunda understryka nödvändigheten av att stammen av björn, lo och örn nedskäres och få fördenskull förorda åtgärder i enlighet med det i motionen anförda alternativet om tillerkännande av rätt för de renskötande lapparna att jaga och döda björn, lo och örn inom sina renbetesområden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län: Länsstyrelsens uppfattning i detta ämne har tidigare i olika sammanhang blivit framförd, och länsstyrelsen har sedermera endast blivit ytterligare befast i denna sin inställning. De två senaste gångerna framlades denna den 30 mars 1935 i yttrande över motionen I:61 — som gick ut på bland annat att renskötande lapp utan inhämtande av länsstyrelsens tillstånd skulle äga rätt att å annan kronomark än nationalpark döda björn, som anfallit människa eller tamdjur — och den 28 november 1936 över 1936 års betänkande med förslag till nya jaktförfattningar. Härvid har länsstyrelsen uttalat sig för en lättnad i fridlysningsbestämmelserna för lapparnas del och till stöd härför framhållit bland annat, att proceduren — som likväl bibehållits i 1938 års jaktstadga — för oskadliggörande av viss björn ter sig åtskilligt verklighetsfrämmande, främst på grund av de långa avstånden och dåliga förbindelserna mellan sökanden och den tillståndsbeviljande myndigheten, d. v. s. länsstyrelsen; nyttan för lapparna av ett länsstyrelsens tillstånd, när det äntligen kommer, är alltså tämligen illusorisk.

Vidare ansåg länsstyrelsen stadgandet i nuvarande 18 § jaktlagen om att fälld björn tillfaller kronan i viss mån utgöra en garanti för att dödandet skulle inskränka sig till skadebjörnar, om renskötande lapp gäves rätt att döda björn. Lapparna torde nämligen säkerligen icke för nöjes skull komma att idka björnjakt i sådan omfattning att beståndet äventyrades, då de icke få behålla jaktbytet.

Det förtjänar erinras att denna inställning till lapparnas rätt att fälla björn icke varit främmande för Kungl. Maj:t, i det dåvarande jordbruksministern för 1933 års riksdag beträffande jakt efter björn framlade en proposition av enahanda innehåll, som nu av länsstyrelsen föreslås, vilken, efter tillstyrkan av jordbruksutskottet, bifölls i andra kammaren men avslogs i första med endast två rösters majoritet.

Beträffande lo och örn föreligger måhända för lapparnas personliga vidkommande ej samma behov av fridlysningsuppehållande, då dessa djur ju endast undantagsvis anfalla människor och sålunda icke på samma sätt som björnen framkalla känslor av otrygghet och obehag hos renvärdarna vid vaktandet av renarna. Länsstyrelsen vill emellertid vitsorda lappfogdarnas uppgifter om det alltmer ökade ohägn, som åsamkas lapparna genom den ökade spridningen av dessa djur och den därigenom ökade skadegörelsen. Det för-

tjänar nämnas, att endast för en vecka sedan åtta renkalvar dödats vid Nattberget i närheten av Älvsbyn; saken är ännu under utredning, men det kan redan nu anses säkert att lo varit framme.

Den ovan åberopade bestämmelsen i 18 § jaktlagen torde i fråga om lo och örn vara ett tillräckligt skydd för att jakt ej kommer att ske annat än i nödfall, om lapparna gäves rätt att döda dem på renbeteslanden.

Under åberopande av vad länsstyrelsen tidigare och nu i denna sak anfört och av lappfogdarnas yttrande får länsstyrelsen föreslå sådan ändring i gällande bestämmelser, att renvårdande lapp må å sådan annan kronomark än nationalpark, varest han enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger jaga, utan särskilt tillstånd döda björn, lo och örn.

Utskottet.

Utskottet vill till en början erinra om att björnen enligt gällande bestämmelser är helt fridlyst endast på kronomark och nationalpark. På enskild mark må björnen däremot dödas av jakträttsinnehavaren, men tillfaller det dödade djuret kronan, därest ej Kungl. Maj:t annorledes förordnar.

Då utskottet vid 1938 års riksdag förklarade sig icke ha något att erinra mot att de föreslagna bestämmelserna, som sammanhänge med fridlysningen av björnen, finge inflyta i jaktstadgan, utgick utskottet från den utredning angående björnstammens storlek, som vid denna tidpunkt förelåg. Av de uppgifter som lämnats i förevarande motion och de däröver avgivna yttrandena synes framgå, att björnens antal under senare år något ökat. Utredningen i ärendet torde jämväl visa, att björnens skadegörelse på tamdjur numera är av ingalunda oväsentlig betydelse. Förhållandena synas därför utskottet vara något annorlunda nu än år 1938. Med anledning härav ha i anslutning till vad som anförts i motionen och de däröver avgivna yttrandena inom utskottet dryftats olika möjligheter för decimering av björnbeståndet. Att i dylikt syfte helt upphäva den gällande fridlysningen finner utskottet ur flera synpunkter vara en alltför radikal åtgärd, som skulle kunna medföra att dessa djur inom en nära framtid helt utrotades, vilket utskottet icke finner önskvärt.

Vidkommande det i motionen framställda alternativa yrkandet, att renskötande lapp skulle tillerkännas rätt att döda alla de rovdjur som vore till hinders för hans näring, vilket här torde böra upptagas till behandling endast i vad det avser rätt att döda björn, lo och örn, vill utskottet till en början erinra om, att en proposition rörande utvidgad rätt för lapp att utan särskilt tillstånd döda björn tillstyrktes av utskottet vid 1933 års riksdag, men att frågan därom förföll, då kamrarna stannade i olika beslut. Vid övervägande av åtgärder på detta område bör dessutom enligt utskottets uppfattning beaktas, att en sådan rätt för lapparna kunde innebära en orättvisa mot den bofasta befolkningen, som enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen tillfogas icke oväsentliga skador av björn å sina djur.

Emellertid öppna gällande bestämmelser i ämnet möjlighet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall meddela tillstånd för länsstyrelse att anordna jakt efter björn i ändamål att åvägabringa minskning av stammen. Dylika tillstånd ha enligt vad utskottet inhämtat meddelats länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, avseende tillhoppa 25 björnar. En-

ligt vad som i ärendet upplysts ha dock dessa tillstånd icke kunnat i full utsträckning utnyttjas beroende på svårigheter för de utsedda jägarna att påträffa djuren. Utskottet anser därför önskvärt, att Kungl. Maj:t upptager till övervägande olika möjligheter att göra berörda utgallring av björnstammen mera effektiv, exempelvis genom att flera personer än hittills berättigas att verkställa jakten, att tillstånd medgives till fällande av flera björnar än som nu är fallet eller att andra lämpliga anordningar träffas. Genom ett dylikt förfaringsätt synas motionärernas önskemål i viss mån kunna tillgodoses utan ändring av gällande bestämmelser i ämnet.

Vad härefter angår lodjuret torde utredningen i ärendet visa, att skadorna av detta djur under senaste tid varit stadda i ökning. Enligt gällande bestämmelser finnas emellertid samma möjligheter för Kungl. Maj:t att medgiva länsstyrelse tillstånd att anordna jakt efter detta djur för nedbringande av stammen, som förut berörts beträffande björn. Utskottet har inhämtat, att dylikt tillstånd meddelats till jakt efter 2 lodjur inom ett område bestående av Sorsele socken i Västerbottens län och Arjeplogs socken i Norrbottens län. Det torde enligt utskottets förmenande kunna övervägas, huruvida icke tillstånd varom nu är fråga kunde meddelas i större utsträckning än som hittills skett. Utskottet vill därför framhålla önskvärdheten av att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål och, därest skadorna av lodjur visa tendens att i avsevärdare mån öka, utan dröjsmål vidtager de åtgärder till nedbringande av lodjursstammen, som må anses erforderliga.

Vad slutligen angår örnen synas skadorna av nämnda djur enligt utredningen i ärendet knappast vara av större omfattning. Skulle skadorna emellertid å någon trakt bliva avsevärda, kan jakträttsinnehavaren enligt gällande bestämmelser erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att döda det antal dylika djur, som för sådant ändamål prövas nödigt.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen II: 12 må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpligheten av visst nedbringande av stammen av björn och lo å kronans marker samt vidtaga de åtgärder, som med anledning därav kunna ifrågakomma.

Stockholm den 16 maj 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Gabrielsson, Mannerskantz, von Stockenström, Nils Olsson* och *Svedberg* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Carlström, Mäler, Liedberg, Andersson i Surahammar, Gustafson i Dädesjö* och *Pettersson i Dahl.*

Reservation

av herrar *Andersson i Tungelsta* och *Liedberg.*
